

УДК 342.724

Б. М. Свірський

КОНСТИТУЦІЙНО-ПРАВОВЕ ПОЛОЖЕННЯ ЕТНОСПІЛЬНОТ (НАЦІОНАЛЬНИХ МЕНШИН, КОРИННИХ НАРОДІВ) В УКРАЇНІ

Конституція України гарантує сприяння розвитку етнічної, культурної, мовної та релігійної самобутності всіх корінних народів і національних меншин України (ст. 11).

Прийнятті після закінчення другої світової війни міжнародні документи підтверджують основоположні права на самовизначення всіх народів, в силу якого вони вільно встановлюють свій політичний статус і вільно здійснюють свій економічний, соціальний і культурний розвиток.

Зроблені дослідження наукових джерел вітчизняних і іноземних вчених щодо розвитку та становлення конституційно-правового положення етнонаціональних спільнот України за період 1917 р. до сьогодення.

З'ясовано, що зі створенням УНР етноспільноти які мешкали на її території відповідно до правових актів виданих УНР, мали право на самоідентифікацію так і на реалізацію наданих прав, вносити свій внесок у розбудову УНР. З поваленням УНР у радянські часи відносно національних меншин влада почала поступово здійснювати репресивні заходи такі як депортація народів, вбивства, обмеження у реалізація особистих прав і свобод та ін.

Доведено, що тільки з здобуттям у 1991 р. Україною незалежності етнонаціональні спільноти змогли на підставі прийнятих законів знову почати розбудову національного життя у складі української держави.

В результаті дослідження визначений та окреслений перелік наданих державою гарантій у сфері реалізації та/або захисту прав громадян України, які належать до етноспільнот.

Розкритий зміст нормативно-правових актів які регулюють буття етноспільнот України це: Конституція України; закони України «Про національні меншини (спільноти) України», «Прокорінні народи України» Декларація прав національностей України та ін...

Звернуто увагу на вплив міжнародних правових приписів щодо визначення сталих тенденцій розвитку етнонаціонального життя в Україні

Доведено, що чинне етнонаціональне законодавство регулюючи систему правовідносин етноспільнот спрямовано на реалізацію та задоволення їх природних потреб в культурній, інформаційній, освітній, релігійній, мовній та інших сферах, з метою збереження та подальшого розвитку своєї самобутності.

Визначені спільні та відмінні риси понятійного апарату (дефініцій) щодо окремих рис які притаманні етноспільнотам.

Пропонується власна думка, що відноситься до категорії наукової полеміки щодо змісту деяких правових норм які застосовані у чинному законодавстві відносно конституційно-правового положення етноспільнот.

Ключові слова: національні меншини (спільноти), корінні народи, самоідентифікація, права і свободи, нація, універсали, самобутність, правова держава, правовідносини.

DOI 10.34079/2226-3047-2022-12-23-24-61-70

Постановка проблеми та її актуальність.

Актуальність наукового дослідження полягає в тому, що визначення правового положення етноспільнот в Україні та встановлення правових гарантій на повне здійснення всіх прав людини і основоположних свобод особами, що належать до національних меншин (спільнот) і корінних народів, визнаних нормами міжнародного права.

Досліджуючи наукові джерела і теоретичні виклади вчених з цього приводу надають можливість не тільки розкрити їх зміст та характеристику які стосуються базового розуміння такого феномену як етноспільноти України, але і визначити недоліки у їх конструкціях, аргументувати та запропонувати інші наукові підходи щодо визначення на погляд автора недоліків, та запропонувати шляхи їх подолання.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню етнонаціональних процесів в Україні, визначенню їх загальних рис, здобутків та недоліків, а також окреслення шляхів їх подолання на протязі багатьох років займалися такі вітчизняні вчені в галузі правознавства, політології, соціології, філософії як: Антонюк О., Биков О., Гуренко М., Євтух В., Нікітюк В., Курас І., Колісник В., Касьянов Г., Надолішний П., Назаревич А., Нельга О., Мицик В., Рябошапка П., Рабінович П., Римаренко Ю., Товт М., Трохимчук С. та ін.

Цією тематикою також займалися іноземні вчені: Капортоти Ф., Кимличка В., Олівер Р., Журек О., Гекман Ф. та ін.

Визначенню правового механізму дотримання та реалізації прав і свобод людини та громадянина в тому числі національних меншин і корінних народів створена необхідна правова база, а саме це правові положення: Конституції України, Декларації прав національностей України, Загальної декларації прав людини, Закони України «Про національні меншини України, «Про корінні народи України, Декларація Організації Об'єднаних Націй про права корінних народів, Рамкова конвенція Ради Європи про захист національних меншин, Європейська хартія регіональних мов або мов меншин, інших міжнародних договорів щодо прав осіб, які належать до національних меншин (спільнот) корінних народів України, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України.

Метою статті є:

- аналіз чинних законодавчих актів які існували у різні роки розвитку етнонаціонального руху;
- розкриття змісту та механізму діяльності тоталітарних режимів які за своєю суттю спрямовані на знищення природних прав і свобод людини і громадянина в тому числі представників національних меншин;
- довести вплив міжнародних-правових документів на розвиток вітчизняного законодавства та його удосконалення;
- дослідити поступову трансформацію конституційно-правового положення етноспільнот в Україні;
- надати пропозиції щодо можливості удосконалення вітчизняного законодавства відносно конституційно-правового положення етноспільнот в Україні;
- визначити структурні та класифікаційні видові ознаки які притаманні національним меншинам та корінним народам в Україні та окреслити їх відмінність.

Виклад основного матеріалу. Актуальність теми дослідження зумовлена низкою чинників, найголовнішими з яких є: по-перше, місце, роль і значення представників інших етносів в національній структурі України, їх внесок у розвиток економіки, вітчизняної науки і культури; Сучасну наукову думку стосовно етнонаціональної політики Української держави у різні часи існування щодо національних меншин

(спільнот) та корінних народів можна означити як багатогранну, з огляду на те, що це є предметом дослідження таких галузевих наук, як конституційне право, політологія, соціологія, історія, філософії, та ін.

Розбудова держави з початку набуття незалежності обумовили інший підхід до наукових пошуків та осмислення феномену розвитку самоідентифікації народів колишнього СРСР.

Для суверенної, незалежної, правової держави Україна питання конституційно - правового положення національних меншин (спільнот) та корінних народів є вельми актуальною з огляду на багатонаціональний склад держави де проживали майже 100 національностей, що стало зрозумілим на той час для політичної еліти, керівництва держави, вчених та суспільства в цілому. Тому одним із перших правових джерел, спрямованих на реалізацію міжетнічної та конфесійної злагоди була прийнята 01 листопада 1991 р. «Декларація прав національностей України». У цьому документі парламент від імені держави Україна визнавав та гарантував всім народам, національним групам, громадянам, які проживають на її території, рівні політичні, економічні, соціальні та культурні права (Декларація прав..., 1991).

Ця декларація у своїх правових приписах реалізувала загальні положення розвитку етноспільнот які мешкали на території Україна та у своїй сукупності створювали український народ. Вона в свою чергу реалізувала положення таких першоджерел як: Декларація про державний суверенітет України, Акт проголошення незалежності України, Загальну декларацію прав людини та інші ратифіковані Верховною Радою України міжнародні документи про права та свободи особистості, що відповідно до ст. 9 Конституції України стали частиною національного законодавства (Конституція України, 1996).

Так Декларація про державний суверенітет України яка була прийнята ще у радянські часи гарантувала рівність перед законом усіх громадян незалежно від походження, соціального і майнового стану, расової та національної приналежності, статі, освіти, мови, політичних поглядів, релігійних переконань, роду і характеру занять, місця проживання та інших обставин (Декларація про державний суверенітет, 1990).

У Акті проголошення незалежності України був окреслений дуже важливий принцип будь-якої демократичної правової держави – це примат національного законодавства на території України в тому числі щодо етнонаціональної політики (Постанова Про проголошення незалежності України, 1991).

Відправною крапкою визначення міжнародних стандартів дотримання прав і свобод людини і громадянина є положення Загальної декларації прав людини. Цей документ (ст. 2) підкреслив концептуальні засади прав і свобод людини і громадянина та проголосив «Кожна людина повинна мати всі права і всі свободи, незалежно від раси, кольору, шкіри, статі, мови, релігії, політичних або інших переконань, національного чи соціального походження, майнового, станового або іншого становища»... (Загальна декларація прав людини, 1948).

Досліджуючи конституційно-правове положення національних меншин та корінних народів України, на думку автора необхідно звернутися до генезису розвитку міжнаціональних і конфесійних відносин починаючи із правових приписів (універсалів) прийнятих Центральною Радою з часів існування УНР

Так у результаті розпаду російської імперії численні етнічні громади які мешкали на її території прагнули до самоорганізації та самовизначення. Українці, білоруси, євреї, греки поляки, кримські татари, кримчаки, караїми та інші народи бажали створення власних національних структур.

На цю природну мрію народів відгукнувся правовий акт – I універсал Центральної Ради який визначив, що в тих містах та селищах де мешкають люди різних національностей потрібно знайти можливість до порозуміння, злагоди і демократії з метою приступити до нового правильного життя. В універсалі також висловлювалася надія, що неукраїнські народи що живуть на українській землі, також дбатимуть про лад та спокій на теренах України (ЦДАВО України, ф. 1115/1/4. арк. 5–8).

Необхідно зазначити, що це був перший за своєї сутності демократичний правовий акт української держави який скасував т.з. ганебну «смугу осілості» яка запроваджувала на протязі багатьох десятиріч російська імперія відносно представників єврейської національності. Це була спеціально визначена територія за межі якої євреям без дозволу влади було заборонено покидати. Відносно них також застосовувалася також заборона або обмеження на реалізацію таких природних громадянських прав як право вільне пересування на отримання вищої освіти, займатися деяким видами професійної діяльності, бути призначеними або займати певні посади, приймати участь у політичній або громадській діяльності та ін.

Видатний український державний і політичний діяч М. Грушевський підписав 16 липня 1917 року текст II Універсалу в якому стисло були підтверджені положення першого універсалу в частині етнонаціональної політики Центральної Ради, Так представники тимчасового уряду підтвердили право на самовизначення за кожним народом, Інший припис універсалу визначав, що «в згоді з іншими національностями України і працюючи в справах державного управління, твердо йтиме шляхом зміцнення нового ладу, утвореного революцією» (ЦДАВО України, ф. 1115/1/5. арк. 10-11).

У тексті III Універсалу який був виданий 7 листопада 1917 р від імені українського і всіх народів України підкреслювалася панівна теза яка у повному обсязі визначала ставлення УНР до інших народів які мешкали поруч з українцями. Ця позиція уряду визначала, що «український народ, сам довгі роки боровся за свою національну волю і нині її здобувши, буде твердо охороняти волю національного розвитку всіх народностей, на Україні, тому оповіщаємо, що народам: великоруському, єврейському, польському та іншим на Україні признаємо національно-персональну автономію для забезпечення ними права і свободи самоврядування в справах їх національного життя.

Уряду було доручено внести на розгляд законопроект про національно-персональну автономію. Це без перебільшення був історичний крок на той час для створення реальних умов щодо самоідентифікації національних меншин на теренах України (ЦДАВО України, ф. 1115/1/ 4. арк. 9).

IV Універсал проголосив, «що однині Українська Народна Республіка стає самостійною, ні від кого незалежною Вільною Суверенною Державою Українського Народу». Це був перший правовий акт держави Україна яка окреслила свої стосунки з іншими країнами - сусідами на основі добросусідства, поваги до їх народів і сподіванню на не втручання з їх боку в життя Української держави. Також Універсал підтвердив, спадщину етнонаціональних принципів які були проголошені попереднім Універсалом, а саме: «всі нації користуються правом національно - персональної автономії» (ЦДАВО України, ф. 1063/2/2. арк. 2–6).

Українська Народна Республіка існувала недовгий час, коли навала червоної армії більшовиків її не повалила. Радянська влада запровадила на всій території України «новий порядок» який базувався на принципах «диктатури пролетаріату» над іншими прошарками населення. Прийняті на той час закони відображали у першу чергу панівну роль у суспільстві ідеї соціалістичної рівності усіх верств населення перед законом, повагу до нього, але це було тільки на папері.

Разом з тим, реалії того часу були зовсім іншими. Так у 30-ті роки ХХ ст. на території України був здійснений радянською владою навмисний геноцид як українського народу так і інших етносів. Це насамперед насильницька колективізація тобто знищення українського селянина, який годував як свою родину так і значну кількість місцевого населення, штучний голодомор 1932–1933 років, позасудові репресії у період «великого терору» 1937–1939 рр. За цей період загинули мільйони громадян – представників різних національностей які мешкав на її території

Впродовж цих років були закриті всі національні навчальні заклади де навчалися учні із числа представників національних меншин, видавництва національних газет, журналів які виходили мовами національних меншин, театрів де йшли вистави на мовах цих спільнот. В період 1944–1945 рр. до низки народів СРСР (чеченців, інгушів, кримських татар, калмиків, кримчаків та ін.) був штучно застосований термін «вороги народу» і відносно них була здійснена насильницька депортація до інших непридатних до проживання місцевостей СРСР, де значна кількість репресованих осіб особливо похилого віку та малюків загинули.

На протязі 40–80 років ХХ ст. радянською владою підтримувалася політика державного антисемітизму. Це розгром єврейського антифашистського комітету та розстріл його керівників, навмисне вбивство у 1948 р. за вказівкою І. Сталіна керівника московського державного єврейського театру, народного артиста СРСР С. Міхоелса, розгнудана державна антисемітська кампанія космополітизму, сфабрикована справа лікарів – вбивців та ін. Особам єврейської національності був обмежений вступ на навчання у більшості ВНЗ, право на зайняття деяких державних та політичних посад, на від'їзд до «історичної батьківщини» та інші обмеження. Це було зухвале ігнорування існуючих конституційних норм т. з. «демократичних» конституцій СРСР 1936 р, та 1977 р.

З набуттям у 1991 році незалежності Україна почала державне будівництво на принципах поваги до людини, рівності усіх перед законом, можливості національної самоідентифікації та розвитку національних потреб... Прийняті у той час закони базувалися на міжнародних стандартах дотримання основних прав і свобод людини та громадянина не зважаючи на його національність, конфесійну приналежність, расу, стать та ін..

Однім із перших прийнятих законів України спрямованих на реалізацію цих стандартів був Закон України «Про національні меншини» (1992 р.) (далі Закон).

Законодавець зробив конструкцію цього новітнього «поліетнічного» нормативного акту таким чином щоб він задовольняв інтереси не тільки адресату, а всьому Українському народу тобто громадян усіх національностей щодо побудови суверенної, незалежної, демократичної, соціальної, правової держави, Його положення відображали та реалізовували міжнародні стандарти в галузі дотримання прав і свобод людини та громадянина та той час.

У законі були визначені гарантії здійснення належних умов для реалізації і захисту прав усіх осіб, які належать до національних меншин України, збереження і розвитку їх мовної, культурної, етнічної, релігійної самобутності, забезпечення повноцінного розвитку як частини українського суспільства та ін.

Новелою Закону було визначення поняття національної меншини. «До національних меншин належать групи громадян України, які не є українцями за національністю, виявляють почуття національного самоусвідомлення та спільності між собою». (ст.3) (Про національні меншини України, 1992).

У свою чергу автор у своєму дисертаційному дослідженні щодо конституційно-правового положення грецької національної меншини та її асоціації в Україні пропонував іншу дефініцію визначення національної меншини, а саме: «До

національних меншин належать громадяни України, які постійно проживають на її території, не є домінуючою групою населення, не є українцями за походженням, бажають самоідентифікації в такій якості, прагнуть до реалізації своїх потреб, як самостійно, так і через організаційні об'єднання громадян, користуються юридичною і політичною рівністю щодо більшості» (Свірський, 2007).

Відповідно до чинного законодавства національні меншини (спільноти) повинні мати наступні обов'язкові ознаки це:

- 1) стала група громадян України;
- 2) не є етнічними українцями,
- 3) традиційно проживають на території України в межах її міжнародних визнаних кордонів;
- 4) об'єднані спільними етнічними, культурними, історичними, мовними та/або релігійними ознаками;
- 5) усвідомлюють свою приналежність до неї, виявляють прагнення зберегти і розвивати свою мовну, культурну, релігійну самобутність»

Конституція України (розд. 2) визначила перелік конституційних прав та обов'язків який наданий усім хто знаходиться на території України. Разом з тим, чинні етнозаконодавчі акти надають для вищезазначених спеціальних суб'єктів (етносів) додаткові права з метою реалізації ними своїх національних потреб.

Необхідно зазначити, що зі сталим розвитком національного життя етнospільнот в Україні, поглибленою інтеграцією України у європейську спільноту, виконання взятих на себе зобов'язань як передумова вступу до ЄС, спонукало Верховну Раду України 13.12.2022 р. прийняти новий Закон «Про національні меншини (спільноти). Разом з тим відповідно до перехідних положень він набуває чинності через шість місяців з дня його опублікування тобто з червня 2023 року. Цим Законом парламент зобов'язав Кабінет Міністрів України протягом 6 місяців розробити та затвердити Державну цільову програму для забезпечення розвитку єдності у розмаїтті національних меншин (спільнот) на 5–10 років.

З прийняттям у 2021 році Закону України «Про корінні народи України», врешті - решт була реалізована в повному обсязі ст. 11 Конституції України (Про корінні народи України, 2021).

Відповідно до Закону корінний народ України - автохтонна етнічна спільнота, яка сформувалася на території України, є носієм самобутньої мови і культури, має традиційні, соціальні, культурні або представницькі органи, самоусвідомлює себе корінним народом України, становить етнічну меншість у складі її населення і не має власного державного утворення за межами України.

Законом також визначений вичерпний перелік етносів України та місця їх розташування які підпадають під ознаки «корінний народ». Це кримські татари, караїми, кримчаки.

Підкреслимо сукупність обов'язкових елементів, що розкривають зміст поняття «корінний народ» це:

- автохтонність (автохтони – гурт, етногенез який мешкає на даній території);
- етнічна спільнота;
- сформувалася на території України;
- є носієм самобутньої мови і культури;
- має традиційні, соціальні, культурні або представницькі органи;
- самоусвідомлює себе корінним народом України;
- становить етнічну меншість у складі її населення;
- не має власного державного утворення за межами України.

Вперше на законодавчому рівні була визначена правосуб'єктність корінних народів України, яка складається із наступних елементів – самовизначення, самоврядування, особливі політичні, правові, соціальні та культурні інститути, формуванню спроможностей територіальних громад,

Законом надані основоположні права корінних народів України, які базуються на принципах володіння в повному обсязі правами і свободами людини і громадянина, що визначені у низки міжнародних актів.

Це право на рівний правовий захист; визначення власної національної символіки та порядок її застосування; національну освіту та мову; відроджувати, використовувати, розвивати і передавати майбутнім поколінням свою історію, мову, традиції, писемність і літературу; відновлювати та зберігати об'єкти матеріальної та нематеріальної культурної спадщини на сталий розвиток та інші.

Необхідно зазначити, що Україна продовжує удосконалювати механізм реалізації правових положень Закону. Так Кабінетом Міністрів України 6 січня 2023 року ухвалено рішення про утворення Національної комісії з питань кримськотатарської мови. Цей консультативний – дорадчий орган функціонуватиме у складі представників залучених державних органів, а також Меджлісу кримськотатарського народу й мовознавців із наукових та освітніх установ.

Основне завдання нацкомісії – зберегти кримськотатарську мову, яка віднесена ЮНЕСКО до числа мов, що потребують захисту. А також – сприяння координації дій центральних і місцевих органів виконавчої влади з питань інституційного, організаційного й інформаційного забезпечення функціонування кримськотатарської мови. Створення цієї комісії є ще одним кроком на реалізацію та виконання положень Стратегії розвитку кримськотатарської мови на 2022–2032 роки (Кабінет Міністрів України, 2022).

На підставі викладеного автором зроблений аналіз який надає можливості здійснити порівняння та знайти як спільні риси так і відмінність у понятійному апараті між дефініцією «корінний народ» і «національна меншина»

Визначено. Корінні народи та національні меншини часто поділяють ті самі характеристики, і різниця між ними не завжди є чіткою.

Обидві групи: а) зазвичай перебувають не в домінуючому положенні в межах даної країни; б) їхні культури, мови чи релігійні вірування часто відрізняються від традицій більшості.

Однак, меншини не обов'язково мають тривалий родовий, традиційний та духовний зв'язок зі своїми землями, що є звичайною ознакою корінних народів.

Корінні народи як свідчить досвід також обов'язково зазнавали колонізації без їхньої згоди. Крім того, корінні народи не обов'язково чисельно поступаються:

Меншини можуть існувати в межах корінних народів, наприклад, серед етнічних та мовних підгруп.

Корінні народи виокремлюються з-поміж інших меншин ще й тим, що перші не мають власного державного утворення за межами України, тобто немає іншої державної сили, яка б забезпечувала розвиток такого етносу, збереження його історичної свідомості, традицій і культури, самобутності.

Висновки. В результаті проведеного дослідження на підставі виконання зазначеної у мети можливо зробити наступні висновки:

Конституційно-правове положення етноспільнот в Україні зазнало як занепад так і відродження. Тільки з набуттям Україною незалежності стався ренесанс реалізації етноспільнотами в повному обсязі загальних прав і свобод людини і громадянина так і можливість національних потреб.

Прийняті після набуття незалежності Україною прийняті спеціальні законодавчі акти у своїх конструкціях заклали основоположні принципи державної політики у сфері міжнародних відносин, визнання національних меншин (спільнот), корінних народів України самостійними суб'єктами правовідносин, визначення їх конституційно-правового положення які за своїм змістом та приписами спрямовані на захист прав і свобод

Таким чином, враховуючи вищевикладене можливо стверджувати, що в Україні створена розгалужена належна етноправова база яка втілила в себе усі національні та міжнародні стандарти щодо реалізації етноспільнотами які мешкають на її теренах основоположних та додаткових (притаманних для етноспільнот) прав і свобод людини і громадянина.

Бібліографічний список

- Декларація прав національностей України, 1991. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*, 53, ст. 799.
- Декларація про державний суверенітет України № 55-ХІІ, 1990. *Відомості Верховної Ради УРСР (ВВР)*, 31, ст. 429.
- Загальна декларація прав людини. Прийнята і проголошена резолюцією 217А(ІІІ) Генеральної Асамблеї ООН від 10 грудня 1948 року. Доступно: <<https://ips.ligazakon.net/document/MU48001D?an=287>>
- Закон України Про корінні народи України № 1616-ІХ, 2021. *Відомості Верховної Ради* [онлайн] Доступно: <<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1616-%D1%96%D1%85#Text>>
- Закон України Про національні меншини України № 2494-ХІІ, 1992. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*, [онлайн] Доступно: <<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2494-12#Text>>
- Кабінет Міністрів України, 2022. Розпорядження про схвалення Стратегії розвитку кримськотатарської мови на 2022–2032 роки № 224-р. *Верховна Рада України* [онлайн] Доступно: <<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/224-2022-%D1%80#Text>>
- Конституція України: Закон України від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР. *Верховна Рада України* [online]. Доступно: <<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text>>
- Постанова Про проголошення незалежності України № 1427-ХІІ, 1991. *Відомості Верховної Ради УРСР (ВВР)*, 38, ст. 502.
- Свірський, Б. М., 2007. *Конституційно-правове положення грецької національної меншини та її асоціації в Україні*. Кандидат наук. Дисертація. Київ : Інститут законодавства ВРУ.
- Центральний державний архів вищих органів влади та управління України (ЦДАВО України), ф. 1063/2/2. арк. 2–6.
- ЦДАВО України, ф. 1115/1/4. арк. 5–8.
- ЦДАВО України, ф. 1115/1/4. арк. 9.
- ЦДАВО України, ф. 1115/1/5. арк. 10–11.

References

- Deklaratsiia prav natsionalnosteri Ukrainy [Declaration of the Rights of Nationalities of Ukraine], 1991. *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy (VVR)*, 53, st. 799 (in Ukrainian).
- Deklaratsiia pro derzhavnyi suverenitet Ukrainy № 55-XII [Declaration on the State Sovereignty of Ukraine № 55-XII], 1990. *Vidomosti Verkhovnoi Rady URSR (VVR)*, 31, st. 429 (in Ukrainian).

- Kabinet Ministriv Ukrainy, 2022. Rozporiadzhennia pro skhvalennia Stratehii rozvytku krymskotatarskoi movy na 2022–2032 roky № 224-r [Decree on the approval of the Strategy for the Development of the Crimean Tatar Language for 2022-2032 No. 224-r]. *Verkhovna Rada Ukrainy* [online] Available: <<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/224-2022-%D1%80#Text>> (in Ukrainian).
- Konstytutsiia Ukrainy: Zakon Ukrainy vid 28.06.1996 r. № 254k/96-VR [Constitution of Ukraine: Law of Ukraine dated June 28, 1996 № 254k/96-VR]. *Verkhovna Rada Ukrainy* [online]. Available at: <<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254k/96-vr#Text>> (in Ukrainian).
- Postanova Pro proholoshennia nezalezhnosti Ukrainy № 1427-XII [Decree on the Declaration of Independence of Ukraine № 1427-XII], 1991. *Vidomosti Verkhovnoi Rady URSR (VVR)*, 38, st. 502 (in Ukrainian).
- Svirskyi, B. M., 2007. *Konstytutsiino-pravove polozhennia hretskoi natsionalnoi menshyny ta yii asotsiatsii v Ukraini [The constitutional and legal status of the Greek national minority and its association in Ukraine]*. Kandydat nauk. Dysertatsiia. Kyiv : Instytut zakonodavstva VRU (in Ukrainian).
- Central State Archive of Higher Authorities and Administration of Ukraine (TsDAVO of Ukraine), f. 1063/2/2. 2–6 (in Ukrainian).
- TsDAVO of Ukraine, f. 1115/1/ 4. 9 (in Ukrainian).
- TsDAVO of Ukraine, f. 1115/1/4. 5–8 (in Ukrainian).
- TsDAVO of Ukraine, f. 1115/1/5. 10–11 (in Ukrainian).
- Zahalna deklaratsiia prav liudyny. Pryiniata i proholoshena rezoliutsiieiu 217A(III) Heneralnoi Asamblei OON vid 10 hrudnia 1948 roku [Universal Declaration of Human Rights. Adopted and proclaimed by resolution 217A(III) of the UN General Assembly of December 10, 1948]. Available at: <<https://ips.ligazakon.net/document/MU48001D?an=287>>(in Ukrainian).
- Zakon Ukrainy Pro korinni narody Ukrainy № 1616-IX [Law of Ukraine On Indigenous Peoples of Ukraine № 1616-IX], 2021. *Vidomosti Verkhovnoi Rady* [online] Available at: <<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1616-%D1%96%D1%85#Text>>(in Ukrainian).
- Zakon Ukrainy Pro natsionalni menshyny Ukrainy № 2494-XII [Law of Ukraine On National Minorities of Ukraine № 2494-XII], 1992. *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy (VVR)*, [online] Available at: <<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2494-12#Text>> (in Ukrainian).

Стаття надійшла до редакції 22.12.2022

Svirsky B.

CONSTITUTIONAL - LEGAL POSITION OF ETHNO-COMMUNITIES (NATIONAL MINORITIES, INDIGENOUS PEOPLES) IN UKRAINE

The Constitution of Ukraine (Art. 11) guarantees the promotion of ethnic, cultural, linguistic and religious identity of all indigenous peoples and national minorities of Ukraine. Adoption after the end of the Second World War, international documents confirm the fundamental rights to self-determination of all peoples, by virtue of which they freely establish their political status and freely carry out their economic, social and cultural development.

Studies of scientific sources of domestic and foreign scientists on the development and formation of the constitutional and legal position of ethno-national communities of Ukraine for the period of 1917 to the present have been made.

It was found out that with the creation of the UPR ethno-community that lived on its territory in accordance with the legal acts issued by the UPR, they had the opportunity to both identify and exercise the rights granted, to contribute to the development of the UPR. With the overthrow of the UPR in Soviet times in relation to national minorities, the authorities began to gradually implement repressive measures such as deportation of peoples, murders, restrictions on the realization of personal rights and freedoms, etc.

It is proved that only after Ukraine gained independence in 1991, ethno-national communities were able, on the basis of adopted laws, to start building national life again as part of the Ukrainian state.

As a result of the study, a list of guarantees provided by the state in the sphere of realization and/or protection of the rights of Ukrainian citizens belonging to ethnic communities has been identified and outlined.

The disclosed content of normative legal acts that regulate the existence of ethno-communities of Ukraine is: the Constitution of Ukraine, the laws of Ukraine "On national minorities (communities) of Ukraine", "On the indigenous peoples of Ukraine", the Declaration of the Rights of Nationalities of Ukraine, etc.

Attention is paid to the influence of international legal regulations on the definition of sustainable standards for the development of ethno-national life in Ukraine

It is proved that the current ethno-national legislation regulating the system of legal relations of ethno-communities is aimed at implementing and meeting their natural needs in cultural, informational and educational, religious, linguistic and other spheres, in order to collect and further resolve their own originality.

Common and distinctive features of the conceptual apparatus (definitions) regarding individual features that are inherent in ethno-communities have been identified

It has been determined and proved its own opinion that belongs to the category of controversy regarding the content of certain legal norms that are applied in the current legislation.

Key words: *national minorities (communities), indigenous peoples, self-identification, rights and freedoms, nation, universals, identity, rule of law, legal relations.*